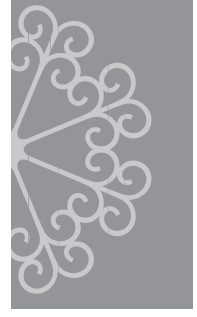

בית מדרש

426

בשבילי הפרשה

פרשת חיי שרה תשפ"א

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:34
Brooklyn, NY	4:21
Chicago, IL	4:11
Houston, Texas	5:08
Johannesburg, S. Africa	6:15
Lakewood/Deal, NJ	4:23
London, UK	3:58
Los Angeles, CA	4:32
Manchester, UK	3:59
Monsey, NY	4:20
Montreal, Quebec	4:07
Passaic, NJ	4:21
Toronto, Ontario	4:35
Yerushalayim	4:05
Zurich, Switzerland	4:33

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

חיי שרה

עונשי שמים מבן עשרים

בת ק' כבת כ' ומשמע דעונשיה רק בבת כ'. ועל ח"ס י"ד ק"ה שהשואל רצה לפטור כפרה פחות מבת כ', ועל ח"ס שהוא אגדה ולא בש"ס, ועוד דאגדה זה דוקא לפני מתן תורה. ויש להעיר מרש"י בראשית ה' ל"ב ושפתי חכמים, דאברהם כמו אחר מתן תורה. וכדעת ח"ס על י"ד ח"א דרד"ק ע"י ע"י ק"ה כי בני נח אין להם דין אלא מבני כ'. כמו ב"י לפני מתן תורה. ועל"ב בארצות החיים המלבלב"ס א' סעיף ז' (בא"י אות ז' ל"ה ואת זה) שהביא מהפ"ג בס' תיבת גומא פ' חיי שרה דמזות מבן כ' לא יאמר י"ד אחר פ' אשם תלוי כיון דתולה ברכת לפי הרמב"ם דספק אינו אסור אלא על איסור כרת. ועל שמה שתמה עליו. (ועל פ"ת י"ד ה' ג' בשם תיבת גומא הנ"ל).

(ולענין חטאת בבן י"ד עד בן כ' אף שאין לו כרת על גלוני הש"ס שבת פ"ט ע"ב דאינו בא לכפר על כרת אלא לכפר על החטא, ועל מהר"ק חיות שם (ור' אליהו נו"ט מאכער שם). ועל דרשות אבן שועב ע"י ד"חכם אחד בירך ברוך שפטרני כשעשה בנו בן כ'. (ואולי תולה על ב' מירושים של ברוך שפטרני).

ועל נוב"י ור"צ בת"י ב' דענש למפרע, וכל הענין שר' מאחר לתשובה עד בן כ'. ומובא פ"ת שע"י ג' נוב"י. ועל פ"מ ר"ט א"ך בירך הגומל ת"י כי חייבי מיתות ב"ד מענישים אפילו בשמים לפני כ', ורק כרת לא.

ועל ז"ח בראשית ל"ה ע"ב אם אין עונש בשמים עד בן כ' והרי יש בחור נפטר בין י"ג וכו', ועל אינו בחטא אביו כי הוא כבר בן ג'. ולפי פ"מ לא א"ש, ולפי נוב"י א"ש. ועל חשוקי חמד שבועות ע"י מ"א אי עדיף לחלל שבט במקום פיקוח נפש על פחות מבן כ'. ועל ס' צ"פ על מס' הוריות ועדות, ועל מס' ע"ב ע"ב ע"ב ס' סק"ה דמי סוטה בודקין גם את הבעול, דזה דוקא אם הוא בן כ'. ולכא"פ מ"כ ה"ל"ל על הסוטה עצמה דוקא אם היא בת כ'. ועל ש"ת צ"פ ר"ב. ועל שיעורי מרמב"ם פ"ב מסוטה ה"ג דמעט רק קטנה. ועל י"ט ס"ה בשם אבודרהם דנוסח בן ניכס לתורה לחופה ולמעשים טובים כי אין עונש עד בן כ' וחופה בן י"ח. והקשה עליו הש"ח כיון דתולים בעונש הרי גם עונש חופה אינו אלא מבן כ' דהרי אמרו תיפח עצמותיו רק מבן כ'.

ועל פרד"י דשרה אילוניית כימות ס"ד ואילונית גדולה רק בבת כ' כימות פ' לאבי דאין נעשית גדולה למפרע. ול"כ תב"ש בסוף הספר על שבת פ"ט ע"ב. ועל פ"ת י"ד שע"י ג' בשם נוב"י ח"ב א"ח ח'.

ועל אמרי אמת לקוטים ריש יומא שה"ק כיון דצריך וכפר בעדו ובעד ביתו נושא רק בגורת ולחד מ"ד כל שנעשית בגורת נושא עוד אשה, וא"כ איך שייך וכפר בעד ביתו אין עונשים עד בת כ'.

ועל גפ"פ פ' במדבר ע"ה"ל כל יוצא צבא, וכן י"ד ח"ה, שכתבו כבר מתחילת שנת העשרים.

ועל ברכות ל"א בעונש שמואל ומרשה"א כי העונש ביד"ש ולכן אפילו בקטן, ועל דרשות ח"ס ש"ח ד' שה"ק משיבת פ"ט ע"ב דגם בשמים אין עונש לקטן.

ועל ח"י קס"ו דכל לאו המפורש בתורה עונשו בידי שמים בן י"ג אבל אם אין מפורש אז עונשו רק מבן כ', ומ"מ מצינו במחלוקת קרח יונקי שדים ולה אמרו קשה המחלוקת. ועל דאפילו הרמב"ם דחשיב לאו בתורה מ"מ אין זה אלא אחר מעשה קרח, ועל"כ אנו דענשו הוא משום מחלוקת.

ועל"פ מצינו חשיבות יום זה שנעשה בן כ'. ועל א"מ י"ד ח"ג צ"ו ט'. ועל מהרש"א מ"ק ל"ח דעיקר שנותיו של אדם מתחיל עכשיו, ועד אז הוא ימי הנעורים, ועכשיו מתחיל מ"ט שנה עד התכלית. ועל חסד לאברהם מקנה ש ח"א"א מעין ב' עין קורא נהר ל"ו במעלה של יום זה, ועיקר בחירה כל ימיו תולה בליל זה, ואם ביום זה יבחר בטוב וישתדל לעסוק בתורה ומצות, אזי בלילה הראשונה מיכאל שר הגדול שולח מלאך להוליד נפשו וכו' ועד"ז בכל לילה ולילה מבניסין אותה יותר וכו'. ועל ח"ה ח"ו להיפך. ועל הקדמת ש"ת ר' יצחק מפרנאז שוכה משום יום הזה לע"ש.

אבל בהליכות שלמה ע"פ 56 כתב דעדיף לישן ולהשתתף בסדרי הישיבה.

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. (כג, ב)

דברי רבותינו

בהספד שנשא מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם הלוי ליוואויץ צוק"ל לפני מיטתו של הרב מפר ניבוז, הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, הקשה מרן רה"י: היכן התפ"ר ש בכתוב מה היה ההספד? זאת ועוד, הלא שרה היתה גדולה מאב"ב הם בנבואה, וכיצד היה ביכולתו להגדיר את מעלותיה וסגולותיה?

וביאר: ההספד נכתב בדברי הכתוב למעלה "שני חיי שרה", ופירש רש"י: כולן שוין לטר בה. אברהם אבינו אכן לא נכנס לפרט ולתאר את גדולתה של שרה, רק זאת אמר "שני חיי שרה - כולן שוין לטובה". מילים אחדות הכר

"אנכי בדרך נחני השם"

דברי הימים

סיפר מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם הלוי ליוואויץ צוק"ל: א"ל עזר אומר שכביכול השי"ת אחזו בידו והובילו ממקום למקום, ומי תחילת הדרך לא אירעה לא טעות ולא שום תקלה ועיכוב. אדם השם אורחותיו ומביט בעין פקוחה ומבי נה על צעדיו, ייווכח ויראה בעיניו שה' מוליך אותו ומנהיג אותו בכל צעד וצעד!

בידי הוה עובדא: בהיותי במקום עיר מגורי בעיר 'אוזניט' סמוך לזעיר קלם, דרך של 25 ק"מ בלבד, ובהסתופפי בבית התלמוד דשם, לא הייתי נוסע מעולם לביתי בעש"ק, כפי שנאמר כי כמה עיכובים מתרחשים כש נוסעים בערש"ק.

והנה פעם אחת היתה איזו נחיצות גדולה ונסעתי לביתי בעש"ק, אמנם יצאתי מוקדם מאוד בעוד מועד וזמן הרבה לפני ש"ק. וכמ"ע עט שנשארתי בדרך ובקושי גדול באתי סמוך להדלקת הנרות. כל מיני מכשולים והרפת קאות שאפשר שיהיו, עברו עלינו. פעם נשבר הסדן של האופנים, ופעם נשבר האופן עצמו.

ללות בחובן את כל השבחים שניתן לומר. שכל ימיה היו מנוצלים לטובה ללא כל הפסק והיסח הדעת, ואין לך הספד גדול מזה! דבר שכזה בהחלט היה יכול אברהם להכיר בה. שבח מופלא זה המליץ מרן רה"י על הרב מפוניבז' זצ"ל. גדלות נפלאה ומיוחדת היתה בו שקשה לנו, במעמדנו אנו, לתארה ולהג דירה כראוי. אמנם זאת נוכל לומר בודאות: "כל שנותיו שוין לטובה"! כל חייו היו רצי פות אחת של עשייה ובנין לתורה ולחסד, כבר מגיל צעיר היה ענק בתורה ובעשייה למען הכלל, וזכה שעד זקנה ושיבה המשיך במפ"עו הכבירים.

זה גם מה שנאמר על אברהם אבינו "ואב"רהם זקן בא בימים" (כד, א), שכל ימיו היו חטיבה אחת של עבודת ה' ולא חלקים חל"קים, שלא היה בחייו הפסק כלל.

פעם זה ופעם אחרת, ממש כל שעה ושעה קרו לנו דברים מחודשים. ראינו בחוש ממש 'כי אין ה' אתנו בדרך' ומאז קיבלתי על עצמי לעולם לא לצאת בדרך בערב שבת.

זכורני גם אשר קרה לי אחרי המלחמה (מלחמת העולם הראשונה), כשנשארתי בלי טא והיה לי לנסוע דרך גרמניה לפולניה, ומ פני החירום אשר בין ב' מדינות אלו היה לי לסבב דרך גרמניה ודנציג.

ובבואי לעיר 'אונסטעבורג' הנה בא לנגדי איש יהודי אחד, ושאלני אם אני נוסע לדך ציג, נפתעתי מהעובדה, כי לא ידעתי מהיכן ומאין ידע האיש הזה כי לדנציג אני צריך, וב שמעו תשובתי תיכף לקח כל חבילותי, סדרם כראוי, ובבוקר כבר נסענו יחד לדנציג, שם גם הראה לי מקום לאכסניה, וגם זימן לפני איש אחד אשר סידר וטיפל עמי בכל הצריך לי, והלה גם היה בעזרתי לעבור הגבול עד בואי לפולניה.

השתוממתי ולא האמנתי למראה עיני. אז אמרתי וקראתי הפסוק "אנכי בדרך נחני השם". ממש כתינוק הלוקחים אותו ביד ומ נהיגי אותו, וידעתי ודאי כי זו הדרך הנכונה אשר הוכיח ה' לפני.

מתוך טללי אורות שמר"ת

גדול המצווה ועושה

א

(א) קידושין ל"א א' גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, וכתבו בתוס' דגדול המצווה ועושה מפני שהוא דואג בדבר ויש לו יותר שכר.

ויש ליתן טעם נוסף בדבר, דהנה מעשרה נסיונות הוא הציווי לך לך מארצך, והוא הנסיון הראשון המוזכר בתורה בפירוש, ויש להתעורר, כי לכאורה הנסיון של אור כשדים היה לאין ערוך גדול יותר מנסיון של לך לך וכו' ולמה אור כשדים ברמז בתורה, והליכתו מארצו בפירוט רב, וראיתי באור רש"ז ריש לך לך, שנתעורר כע"ז על אור כשדים והעקידה, וכתב דבתחילה הגיע אברהם לכל ע"י הכרתו, והתורה מתחלת רק למעלה מן השכל, שאם הכין עצמו במה שיכול, אז זוכה לתורה מהש"ת, ולכן העקידה באה ע"י הציווי, הוא בפירוש, ואילו אור כשדים שע"י הכרתו נרמז יעו"ש. וכ"ה גם לענין הנסיון של לך לך.

אך יש להתעורר עוד, שהובטח לו "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה", [ופשוט שאין אלו ברכות של גשמיות, אלא ב"אעשך לגוי גדול" מונח כל כלל ישראל והבאת העולם על תיקונו, וודאי דגם שאר הברכות הן בענין כזה], וכן הובטח לו על העקידה "כִּי בָרַךְ אֲבְרָהָם וְהָרַבָּה אֶרֶץ אֶת זֶרְעוֹ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וַיֵּרָשׁ זֶרְעוֹ אֶת שְׁעַר אוֹיְבָיו, ולא מצינו שהובטח לו על אור כשדים כלום, והרי ודאי נסיון אור כשדים היה גדול יותר משל לך לך.

(ב) והנה יש לדון מה נסיון יש כאן, והרי הבטיחו הקב"ה ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך וגו', וודאי שהאמין א"א ע"ה באמונה שלימה, ומה נסיון יש בדבר.

וכבר נתעורר בזה באור החיים בראשית י"ב ד' שהעיר על המקרא וילך אברם כאשר דיבר אליו ה', שכל המקרא מיותר, שהרי הוא אומר בסמוך (שם ה') ויקח אברם את שרי אשתו גו', וגם העיר על הלשון כאשר דיבר, ודיבור לשון קשה הוא, והציווי נאמר בלשון אמירה, (שם א') ויאמר ה' אל אברם וגו'. וביאר באוה"ח להיות שאמר לו ה' הבטחות ותועלות הרבה כשילך לו מארצו, יסבור הרואה כי אין להחזיק לו טובה ע"ז, שאפילו קל שבקלים כשיראה כל התועלות ימהר ליסע, לזה הודיע הכתוב צדקתו של אברם, כי מה שהלך לא לצד ההבטחות האמורות, אלא לעשות דבר ה', ודיקדק הכתוב לומר "כאשר דיבר", ולא "כאשר אמר" וכמו שהתחיל בתחילת הפרשה: ויאמר וגו', לפי שהתחיל "ויאמר" לצד שכל הדבר היה להנאת אברם, ובמעשה אברם אמר "כאשר דיבר" פי' שעשה הדבר לצד גזירת מלך, ולא לתועלת הנמשך אליו.

והנה לפי זה י"ל שהניסיון לא היה בעצם ההליכה, וכמש"כ באוה"ח שאפילו קל שבקלים היה ממהר לעשות כן, אלא שזה עצמו היה כל הנסיון, שילך בגלל הציווי ולא בגלל השכר.

וזה מתבאר גם מדברי השפ"א (שנת תרל"ו) שנתעורר למה הבטיחו הקב"ה כל אותן הבטחות [וכי בלעדיהן לא היה מקיים, והרי כבר מסר נפש באור כשדים וכש"כ

שילך מארצו] ותי' שה"ז להגדיל הנסיון הוא, לראות אם ילך עבור השכר או בציווי הקב"ה, וכן אמנם כתיב וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה', ור"ל שהלך בגלל ציווי הקב"ה ולא בגלל השכר, יעו"ש בשפ"א.

וגדולה מזו, עי' שפ"א (שנת תרל"ד) שהק' וכי אברהם היה זקוק לגודל שמו ולהודיע טבעו בעולם, אלא הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחד, ותמוה, מה יש לו ברדיפת הכבוד אחריו, והרי מכיר באפסות ערכו, אלא למה יש לברוח מפני הכבוד, [ר"ל והרי מכיר באפסות ערכו, וא"כ אף לברוח ממנו אינו צריך, שהחסיד הגנות והשבח שוים בעיניו], כי זה לבוש הקב"ה "מלך הכבוד", ע"י שבורח מחזיר הכבוד למלך, והכבוד רודף אחריו כי זה כבוד המקום ית', וזהו ואעשך לגוי גדול וכו', כי כל זה הוא כבודו של הקב"ה, שיתפרסם אברהם עבדו, וליסד את כלל ישראל עם ה', יעו"ש בשפ"א.

וי"ל דזהו ג"כ להגדיל הנסיון, שעשה בכלל ציווי ה' ולא בגלל החשבון של הגדלת כבוד שמים, וכמו שיתבאר להלן.

(ג) ולפ"ז נראה כי באמת היה הנסיון של לך לך יותר מאור כשדים, שאור כשדים הכרתו חייבתו למסירות נפש כי האמין בה' וכפר בע"ז, ומסר נפשו על הכרתו, [ומצינו גם ב"אנשי העולם הזה" שמוסרים נפשם על הכרתם], אבל הציווי של לך לך הוא לא לילך אחר הכרתו, אלא ע"פ ציוי ה', וכאמור שילך בגלל הציווי עצמו, דהיינו שהוא משעבד את עצמו לאביו שבשמים לגמרי, ואין לו "דעה" משל עצמו, וזהו נסיון של לך לך.

נכונותו להקריב את בנו יחידו, אלא שהי' ב"עקידה" סיכון לאבד את כל מה שלימד אברהם אבינו את כל בני דורו במשך כל ימי חייו, והוא להתרחק מע"ז ולעבוד את השם יחידו של עולם, ועתה מה יאמרו הבריות, הנה אברהם בעצמו הקריב את בנו למולך, ואין לך חילול ד' גדול מזה, וכאן נעוץ נסיון העקידה, שמא יאמר אברהם, כדאי לעבור על מצות ד' בשב ואל תעשה, מאשר לחלל שם שמים ח"ו ע"י מעשה, ו"ביטולה של תורה זהו קיומה", או לכל הפחות הי' יכול להוציא את הציווי מפשרו, ולפרש בו כונה אחרת, כדי שלא יתחלל שם שמים, אך עם כל זאת עמד אברהם אבינו בנסיון ואמר "אני לתומי הולך", (ועי' סנהדרין פ"ט ב'), כלומר עבד הנני ומקיים את צו ד' פשוטו כמשמעו. ולכן אמר הקב"ה לאחר העקידה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", ירא ד' בלי כל חשבונות אינו ירא משום דבר שבעולם, אלא מ"דבר ד'" כאשר הוא.

ב

ד) ובקידושין כ"ב ב' איתא, רבן יוחנן בן זכאי הי' דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה אוזן מכל אברים שבגוף, אמר הקב"ה אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים", והלך זה וקנה אדון לעצמו, תירצע ע"כ. והנה דברים אלו במוכר עצמו, אבל במכרוהו ב"ד שלא הוא שמכר את עצמו אמאי ירצע, ובפרט למ"ד דרק מכרוהו ב"ד נרצע, אכן כבר הביא רש"י בפ"י החומש ריש משפטים את המכילתא, אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע, ואם מוכר עצמו - אוזן ששמעה כי לי בני ישראל עבדים וכו' תרצע.

ויש להתבונן במכרוהו ב"ד נרצע על שעבר אלא תגנוב, דזה תמוה טובא, דמה מקום מצאו להפרע ממנו על גניבתו בשעה שאומר אהבתי וכו' לא אצא לחפשי, בשעת המכירה הי' לו להרצע, ולא בשעה שמבקש להשאיר אצל אדונו, וגם שאם לא יבקש שלא לצאת לחפשי הי' ינצל מן הרציעה, ומה טעם בזה.

ה) ומה שנראה לומר הוא, דמכרוהו ב"ד אין עלינו לרצועו בשעה שנמכר, שעצם מכירתו זו היא עונשו על גניבתו. אך אם בשעה שעומד הוא לצאת לחפשי אומר

[*ואכן המהר"ל כתב שם שהוצרכו לכפיית הר כגיגית כדי שיהיו מצויים ועושים כטעם נוסף, ואכן הוא כתב בכמ"ק טעמים אחרים במה שגדול המצווה ועושה].

וכבר האריך אאמ"ר זצ"ל, (שיחות מוסר מאמר נ"ט והלאה) שחובה על האדם עבודת האדם היא שיהי' "עבד" לקונו, עבד שאין לו אלא מצות רבו, ובל ילך אדם אחר "חשבונות רבים" ואפי' הם חשבונות של כבוד שמים, שאם הוא עושה כן כבר אינו עבד, אלא בן חורין העושה על דעת עצמו. ובזה מובן מה מש"א בברכות י' ב' בביאור הכתוב "בימים ההם חלה חזקיהו למות, וירא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ד', צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיי" וגו', ואמרו בגמ' מאי מת אתה ולא תחיי, מת אתה בעוה"ז ולא תחיי לעוה"ב, א"ל, מאי כולי האי, א"ל משום דלא עסקת בפר' ורבי', א"ל חזקיהו, משום דחזאי ברוה"ק דנפקי מינאי בנין דלא מעלו, א"ל ישעיהו, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדי אביעי לך למיעבד, ומה דניחא קמי קוב"ה ליעביד וכו', וצ"ע דהרי אין אדם מתחייב אדם מיתה בעוה"ז וכתר מחיי העוה"ב עבור ביטול מצות עשה כפר' ורבי', והביאור בזה הוא שאין העונש החמור הנזכר כאן בא על ביטול מצות עשה גרידא, אלא על הטעם שנתן לדבר, והוא "דחזאי ברוה"ק דנפקא מינאי בנין דלא מעלו", מאחר שמחמת טעמו ונימוקו פטר עצמו מקיום מצות השם, כאילו פרק עול עבודת המקום מעליו, שאין לו לעבד אלא מצות רבו ותו לא, ואם אדם נוטל סמכות לעצמו להכריע אימת יקיים המצוה ואימת יבטלה, הר"ז מכריז על עצמו שאינו עבד אלא בן חורין, ואפי' יהיו חשבונותיו לשם שמים, מ"מ הוא אינו משועבד לציווי רבו כמות שהוא.

ועפ"ז ביאר שם את ענין נסיון ה"עקדה" שהי' הנסיון הגדול מכל הנסיונות, ולכאורה קשה, וכי מה גדלות מיוחדת נמצאת בעקידה, והא כתי' "כי עליך הורגנו כל היום", וכחם של כלל ישראל הוא שמוסרים נפשם על קדושת השם, ואפי' פשוטי עם הרגו עצמם ובניהם ובנותיהם בשעת השמד שבכל הדורות, ומאי רבותא בעקידת יצחק. וי"ל שעיקר הנסיון לא הי' בעצם

ובשיחות מוסר מאמר ס"א ביאר אאמ"ר זצ"ל את הענין גדול המצווה ועושה, כי מי שעושה כשאינו מצווה, הרי הוא עושה מחמת הכרתו, ולא משום דהוא עבד ה' לגמרי, ולכן גדול המצווה ועושה מחמת הציווי בלבד.

ואכן אין זה ברור, דהרי זה שאינו מצווה ועושה יש לו "מצוה קיומית", דהיינו דזו מעשה מצוה היא, [ויש בה דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, [וכמבואר בשו"ע או"ח ל"ח ס"ח דכותבי תפילין ותגריהם פטורין מק"ש ותפלה, (ועי"ש במ"ב ס"ק כ"ו ובאה"ל ד"ה צריכים), אע"ג דאינה מצוה חיובית], ומצוות לאו ליהנות ניתנו, והרי לדעת ר"ת אשה מברכת אשר קידשנו במצוותיו וציונו וכו', ומבואר שיש בזה מדה מסוימת של ציווי, וא"כ מי שאינו מצווה ועושה בגלל שזהו רצון ה' שיעשה המצוה, עדיין בכלל עבד ה' הוא, ואינו מן הדין שיהא קטן מהמצווה ועושה.

ד) אך באמת אין הדבר כך, אלא ענין מיוחד יש שיהא עבד גמור, דהיינו שלא יעשה מחמת בחירתו, אלא שיהא משועבד לכך, וכמש"כ במכתב מאליהו (ח"א עמ' 117), בשם ר' ירוחם זצ"ל, כי ענין הבחירה הטובה הוא שיעשה את עצמו למוכרת, והביא שם בשם הגר"א, כי היכולת היא לה' לבדו, אך הוא מסר לנו את היכולת שלו והיא הבחירה לעשות כאשר נבחר אנו, מעתה מחוייבים אנו להחזיר ית' את יכולתו, דהיינו שנעשה את עצמו מוכרחים לעשות כרצון בוראנו. וכן כתב המהר"ל (בהקדמה לדרוש עה"ת) בישב קושית התוס' שבת פ"ח א' למה היה צורך בכפיית הר כגיגית, והרי כבר אמרו ישראל נעשה ונשמע, "כי במש"א מרצונם נעשה ונשמע לא היו עבדים לו, אמנם במה שכפה עליהם הר כגיגית, המה עבדים מוכרחים קנויים ומיוחסים אליו ע"כ, ומבואר דיש ענין מיוחד במה שיהא עבד לא יעשה מחמת בחירתו, באופן שאם לא ירצה יוכל שלא לעשות.

מעתה נבין כי מי שאינו מצווה ועושה אינו עושה מצות הכרח אלא מחמת בחירתו ורצונו, ואם ירצה שלא לעשות הרשות ביד, מש"א"כ המצווה ועושה הוא עבד, והתכלית האדם היא שיהא עבד לקונו,

שמרצונו יכול שמעי לישב בירושלים כל ימיו ולא יצא ממנה, בכל זאת אם יכריח אותו לישב בה, הרי משוש כל הארץ זו תיהפך לכלא, ובעל כרחו יוכרח לפרוץ כלאו ולצאת ממנה, ע"כ דבריו.

ז) וע"פ יסוד זה מוסברת לנו תועלתה של הרציעה, שכלפי מה שאומר אהבתי את אדוני וכו' לא אצא לחפשי, ולומר שאינו מכיר במגרעת העבדות, וערב לו מצבו אף שהוא בשפל המדרגה ("עבדים לעבדים") למדה אותו התורה מוסר ע"י שני דברים: א) מעשה הרציעה באוזנו, להורות לו אוזן ששמעה על הר סיני וכו', ובגניבה כעונש וכמוסר על גניבתו הואיל ולא הרגיש בעונש ובמוסר העבדות שמכרוהו ב"ד, וב' שנעשה עבד נרצע לעולמו של יובל, ולא יוכל לצאת בגרעון כסף, דע"כ יעבוד את אדוני, לא מצאה התורה דרך ללמדו שפלות מצבו שנראה לעינו כמתוק וכערב אלא ע"י שנאכיף עליו את מצבו, וכיון שיהי' מוכרח בעבדותו רק אז ירגיש כמה היא כובלת אותו, ומה הוא מצבו של "עבד לעבדים".

אכן כל זה בעבד לעבדים, אבל "בעבדי הם" החיוב מוטל על האדם להשתעבד לקונו ככל האפשר, ואף שיש לו בחירה, החיוב מוטל עליו לבטל את הבחירה ולהיות משועבד לעשות רצון קונו, אע"פ שזה קשה הרבה יותר וכאמור, לפום צערא אגרא.

ואאמור שם ביאר דזהו שאמרו חז"ל אינו דומה המצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, דמי שאינו מצווה, הרי אינו משועבד ופת בסלו, הרי קיום המצות קל לו יותר מאשר מי שמצווה ומרגיש שמוכרח הוא למלא חובו (וכמש"כ התוס').

ע"פ מה שביאר אאמור"ר זצ"ל בשיחות מוסר מאמר ס"א, את האמור במלכים (א' ב' ח-ט) והנה עמך שמעי בן גרא וכו' והוא קללני קללה נמרצת כו' ואשבע לו בה' לאמור אם אמיתך בחרב, ועתה, אל תנקהו כי איש חכם אתה, וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול ע"כ. ומה עשה החכם מכל אדם, אמר לו לשמעי (שם ל"ו והלאה) בנה לך בית בירושלים וישבת שם וכו' והי' ביום צאתך ועברת את נחל קידרון ידוע תדע כי מות תמות, דמך יהי' בראשך, ויאמר שמעי למלך טוב הדבר, כאשר דבר אדוני המלך כן יעשה עבדך וגו' (ונשבע על כך). [ויהי מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמעיי וכו' ויקם שמעי ויחבוש את חמורו וילך גתה וכו', וישמע המלך ויקרא לשמעיי ויאמר אליו, הלא השבעתיך בה' וכו' ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי, ומדוע לא שמרת את שבועת ה' ואת המצוה אשר ציויתי עליך וכו', ולבסוף המיתו]. וכשנתבונן בפרשה זו יש לתמוה בה טובא, דהנה שלמה צווה ע"י אביו שלא לנקות את שמעי, ומה עשה, אמר לו שלא לצאת מירושלים, מה חכמה יש כאן ומה תבונה בדבר זה, וכי מעט אנשים היו שלא יצאו מירושלים, ושעלי' נאמר יפה נוף משוש כל הארץ וכו', ואיך הבין שלמה שלא יוכל שמעי לעמוד בשבועתו, והרי לאו קטלא קניא הי' שמעי, אלא ראש הסנהדרין, ומה שנראה לעינינו לכאורה אין כאן משום חכמה כל עיקר. אלא באמת צדק שלמה וכמו שאמר הכתוב, ויהי מקץ וכו' ככתוב למעלה, ובאמת מה טעם לא הי' יכול שמעי למנוע עצמו מלעבור על שבועתו.

וביאר אאמור"ר זצ"ל בשיחות מוסר שם, דשלמה המלך בחכמתו כי רבה הבין, שאף

אהבתי את אדוני וגו' לא אצא לחפשי, הרי איגלאי מילתא למפרע שלא הרגיש טעם עונש במכירתו, ואדרבה עריבה היא עבדותו עליו ורוצה הוא עוד להמשיך בה ככל שיוכל, לכך קבעה תורה שתרצע אוזנו בתורת עונש על שגנב, כיון שעונש הראשון לא הועיל לו, וכמו שנתבאר. [מה שהזכרנו בכאן עונש, יתכן שא"ז מדויק, שאין הרציעה וכן המכירה כעונש לו, אלא זה בא להוכיחו שיכיר בחטאו, וע"כ דברינו במקומם עומדים].

מיהו לדברינו יש לעי' למה החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שלא יועיל לו גרעון כסף, וישאר עבד לעולמו של יובל, וזה צריך טעם דהרי במכירה ראשונה שאף היא כעונש על גניבתו לא נמכר אלא לשש ויש לו לצאת בגרעון כסף, ולמה הוחמר עונשו כעת.

ובאמת שגם בלא דברינו יק' כזאת במוכר עצמו, שכל עונשו הוא על שעבר על מה ששמעה אוזנו כי לי בני"י עבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, [ואינו נרצע מיד במוכר עצמו, דאז הרי מפני דוחקו מכר עצמו (ראה קידושין דף כ.) אבל בשעה שהוא עומד לצאת לחפשי, ומשום שאהבתי את אדוני וגו' אינו רוצה לצאת לחרות, על כך קבעה התורה דינו ברציעה], וא"כ מה טעם החמירה תורה בעבדותו אחר הרציעה שתהא חמורה יותר מעבדותו הקודמת, שתהא נמשכת לעולמה של יובל ולא יוכל לפדות עצמו באמצע הזמן.

ו) אך כשנתבונן בדבר נבין דהיא הנותנת, וכל תועלתה של הרציעה היא במה שלא יוכל עוד להשתחרר ע"י גרעון כסף, והוא

Please continue to daven for
of our beloved Mashgiach Hagaon Harav
אהרן דוד בן צביה לאה
we are asking all alumni and friends of the Yeshiva
to join with us in storming the heavens with increased Torah and Tefillah
and in the zechus of the Limud Hatorah and Tefillas Rabim
may HKBH send him a *refuah shelaima, besoch she'ar cholei amo Yisroel*

Earn Your Name!

Harav Hagaon Elimelech Reznik shlita

In this week's *parashah*, Efron sold Me'aras Hamachpeilah to Avraham Avinu, and Chazal are extremely critical of him for the way he went about it. At the beginning he said, "I'll give it to you as a gift," but at the end he took 400 shekel for the plot, which was a tremendous amount of money, and was paid in עֶבֶר לְסוּחָר currency. On the words: וַיִּשְׁקַל אֶבְרָהִם לְעִפְרוֹן, Rashi comments that Efron's name is spelled without a *vav* because he promised a lot and did not do even a little: לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה.

How much was the 400 shekel he charged Avraham worth? I saw the following calculation: In Parashas Vayishlach Yaakov Avinu bought a field from Chamor, the father of Shechem, for 100 *kesitah*. This was probably a big plot of land, since it had to accommodate Yaakov, his family, and all of his sheep and cattle. Rashi says that *kesitah* is the same as *ma'ah*, so that means Yaakov Avinu paid 100 *ma'ah* for that field. The Gemara says there were 24 *ma'ah* to a shekel, so Yaakov Avinu paid approximately 4 shekel for that land. Presumably, Me'aras Hamachpeilah was not bigger than that plot of land, yet Efron charged Avraham a hundred times the price.

Chazal say that Efron was נִבְהַל לְהוֹן—he ran after money. But why did that result in his losing a letter from his name? What connection is there between the loss of the *vav* and his failure to control his *middos* and withstand the *nisayon*? The Vilna Gaon, cited in the *Likkutim* from the *Sifrei Hagaon*, notes that later in the *parashah* the Torah says that Avraham gave gifts to the children of the *pilagshim*, and Rashi says that those gifts were the money that Avimelech gave Avraham to compensate for what he had done to Sarah. Avraham didn't want to keep that money, so he gave it to the children of the *pilagshim*. How much was that? In last week's *parashah* the Torah says that Avimelech gave Avraham 1000 *kesef*. Avraham Avinu, says the Gaon, was planning on using that 1000 *kesef* to pay Efron for Me'aras Hamachpeilah. Had Efron not named a price, Avraham Avinu would have given him 1000 shekel. But because Efron set this tremendous price of 400 shekel, that's what Avraham Avinu gave him. It turns out that he

actually lost 600 shekel, because had he kept quiet he would have gained another 600! Since he was נִבְהַל לְהוֹן, and greedily demanded 400 shekel, in the end he lost 600, as alluded to in the *vav* (which has a *gematria* of six) that was dropped from his name.

What's in a Name?

The loss of the *vav* has deeper significance as well. The *sefarim* teach that a person's name reflects his essence and his *tafkid* in this world. When a person fulfills his mission here in Olam Hazeh, then his name becomes fulfilled as well. The *Ri Bar Yakar* says that at a *bris milah*, when we say ויקרא שמו בישראל, it's not just an announcement of the name, it's a *brachah* to the baby that he should live up to his name.

The Shelah advises that at the end of Shemoneh Esrei a person should say a *passuk* that starts with the first letter of his name and ends with the last letter of his name. Someone who has two names should say two *pesukim*. (Rav Chaim Kanievsky is quoted as saying that a person with two names should say three *pesukim*—one for each name, and a third *passuk* that starts with the first letter of his first name and ends with the last letter of his second name—because it's possible that two names are essentially one name.) The reason for this, explains the Shelah, is that after 120, when people stand before the *beis din shel maalah* and their name is called out, they are unable to answer, because they forget their name, which is a great *bushah*. Saying a *passuk* for your name at the end of Shemoneh Esrei is a *segulah* to remember your name up in Shomayim.

What does it mean that a person forgets his name? When a person's name is called in *beis din shel maalah*, they are calling the person who fully carried out the *tafkid* contained in that name. If a person did not fulfill that job, he doesn't recognize his name: "That's me? I didn't live up to that!"

Getting back to us, every person has to know that they have a *tafkid* here in Olam Hazeh. What was Efron's *tafkid*? What was he sent to this

world to do? He was sent here to sell the field of Me'aras Hamachpeilah to Avraham Avinu. And indeed, as soon as the Bnei Cheis heard that Avraham Avinu was interested in the field, they appointed Efron as the *sar v'shofet*, to enable the sale of the field. Had Efron done that, it would have gone down in history, in the Torah Hakedoshah, that Efron was the one who sold the field, just as we find that Mamrei, the friend of Avraham, was recorded in the Torah as having given Avraham good advice — Hashem appeared to Avraham in his property, in אֱלֹהֵי מִמְרָא.

Mamrei fulfilled what he was sent to this world to do: to give Avraham a good *itzah*. Efron, in contrast, didn't read the map right. He was overcome by greed when he saw Avraham's money, and he tried to rip off Avraham by demanding an astronomical sum, instead of fulfilling his *tafkid*. Therefore, he lost a letter from his name — his name in the Torah is not complete, indicating that he did not accomplish what he was sent to this world to do.

This is amazing, *rabbosai!* Efron lost his name because he was greedy for money. Every person has a *tafkid* in this world, and you never know where your opportunity is and what you were sent here to do. We are certainly not here to use everything as an opportunity to earn more money and more *kavod*.

The Chasam Sofer gives an intriguing *psak* in *Yoreh De'ah siman* 330. Someone wrote him a *shailah* complaining that the Chevrah Kaddisha had charged a huge sum of money for the *kevurah* of his parent and asking whether the Chevrah Kaddisha had a right to do that. The Chasam Sofer answered that if they were willing to purchase any *kever*, then the Chevrah Kadisha was indeed obligated to give it to them for a fair price, but if they wanted a specific *kever*, then the Chevrah Kaddisha was entitled to charge any price, as per the principle of בקרקעות אין אונאה. A *chashuveh kever* is worth all the money in the world, and the children of the *niftar* could not have any complaints against the Chevrah Kaddisha.

As proof, the Chasam Sofer noted that the subject of purchasing a gravesite appears twice in the Torah: once regarding Efron and Avraham, and once regarding the burial of Yitzchak. At the time of Yitzchak's burial, Yaakov and Eisav argued over who should receive the last place in Me'aras Hamachpeilah, and it says that Yaakov gave Eisav כָּרִי שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב — a tremendous amount of money — in exchange for his portion in Me'aras Hamachpeilah.

The Chasam Sofer notes that while Chazal disparage Efron for charging Avraham a fortune for Me'aras Hamachpeilah, applying to him the *passuk* in *Mishlei* that says: נִבְהַל לְהוֹן אִישׁ רַע עֵינָן, we don't find that Chazal similarly disparage Eisav for taking an astronomical sum from Yaakov for the same Me'aras Hamachpeilah. Why is that?

The Chasam Sofer explains that Efron was unaware of the *chashivus* of this plot of land; to him, it was a simple piece of land with a cave, so he had no reason to charge Avraham so much money. By the time Eisav sold his portion in that plot, however, Avraham and Sarah and Yitzchak and Rivka were already buried there, making it the most *chashuveh* gravesite in the world and therefore priceless. Therefore, Eisav was entitled to take any amount of money for it. Accordingly, ruled the Chasam Sofer, if a person wants a *chashuveh kever* the Chevrah Kaddisha can charge him all the money in the world.

Beware of Behalah

I had a *kasha* on this insight of the Chasam Sofer. The *Midrash Rabbah*, on the *passuk*: אִם כָּסֶף תִּלְוָה אֶת עַמִּי, applies the description of נִבְהַל לְהוֹן to both Efron and Eisav: first the Midrash says זה עפרון וזה עפרון, and then it says דבר אחר נבהל להון זה עשו. Efron is faulted for taking 400 shekel from Avraham for Me'aras Hamachpeilah, and Eisav is faulted for taking a כָּרִי שֶׁל כֶּסֶף from Yaakov and selling his portion in Me'aras Hamachpeilah.

If so, how can the Chasam Sofer say that Chazal did not disparage Eisav for taking an astronomical sum for Me'aras Hamachpeilah? He may have known the value of the gravesite and been entitled to sell it for any price, but Chazal do fault him nonetheless!

I believe I have a truthful answer, though. If we look carefully at what the Midrash is saying, we see that Chazal have a different complaint against Eisav than they have against Efron. Chazal criticize Efron for being greedy and chasing after Avraham's money, but they do not criticize Eisav for the amount of money he took from Yaakov. Their criticism of Eisav was: If you know that this is the *makom kevurah* of the *Avos hakedoshim*, and you have the opportunity to be buried here, how can you sell this plot, even for all the money in the world? Eisav's willingness to sell his portion in Me'aras Hamachpeilah demonstrated that money was more important to him than having a connection with the *Avos*. He's called נִבְהַל לְהוֹן not because of the amount of money he took — on the contrary, the more money he took the better, because that shows that at least he appreciated the value of the place — but because he was willing to sell such a priceless plot for money.

The Chasam Sofer says that the description רַע עֵינָן refers specifically to Efron, not Eisav. Efron possessed an *ayin ra'ah*, and desired the money of others. Eisav, on the other hand, was right to demand that amount of money for Me'aras Hamachpeilah. The description נִבְהַל לְהוֹן applies to both, but each of them experienced a different downfall as a result of being *bahul* for money. Because Efron was *bahul* for money he lost himself and ran after Avraham's money. Eisav wasn't running after other people's money; the deal was right, except that he shouldn't have gone through with it. He went through with the deal only because he was *bahul* for money, as Chazal say that הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. *Kinah*, *taavah*, and *kavod* can cause many *nisyonos*, and when a person is faced with these *nisyonos* he is liable to lose his *seichel hayashar* and become unable to control himself. We have to know to prepare ourselves for situations like these. For example, when a person learns *mussar* and he sees how repugnant certain *middos* are, he can recognize what a *middah* can cause and prepare himself for that time in life when he is tested with a *nisayon* in that area.

They say that before Rav Wolbe would enter a meeting with other *gedolim* about matters concerning the *klal*, he would sit down for an hour before and prepare himself by thinking of different *middos* that might come up during the meeting that could affect his ability to think clearly and make sensible decisions. A person has to be prepared not to lose his judgment and become *bahul*, because at the time of a *nisayon* — whether it involves *taavah*, *mamon*, *kinah*, or *kavod* — a person can completely lose his ability to make good decisions.

We should all be *zocheh* to make the proper decisions and fulfill our *tafkid* in Olam Hazeh.